

Maandagavonden Utrecht

Wegens verbouwing van het projecthuis is er een ruime zomerstop voor de avonden in Utrecht. Pas in de volgende Nieuwsbrief zullen de nieuwe avonden komen te staan.

Marcel Wasscher

Cordulegaster boltonii in Culemborg

Zaterdag 7 juli 1999. De burens zijn weer thuis van vakantie uit Zuid-Frankrijk. Pa en moe en de drie jongens zijn de auto (Opel astra break) aan het uitpakken op oprit. Ik loop er even heen om een praatje te maken. Ja, ze hebben goed weer gehad, maar de camping was niet zo goed. De beloofde rivier bleek een klein pestbeekje te zijn dat ook nogal eens beschaduwde werd. De heenreis was goed gegaan, ja, inderdaad, het was wel erg druk geweest. Ook de terugreis was goed gegaan alleen kunnen die Fransen niet rijden. Ondertussen dwaalden mijn gedachten af naar de kleine deels door bomen beschaduwde 'pestbeekje'. Daar zaten vast Elritsen, Bosbeekjuffers en bronlibellen. Even dacht ik dat ik de beesten zelfs te zien. Mijn fantasieën werden zo echt, dat ik de beesten zelfs dacht te zien, bruin, geel en zwart. Geel en zwart? Ik zag echt geel en zwart, tussen de koplampen. Op de grill zaten de delen van een bronlibel. De buurman keek verbaasd op toen ik zonder iets te zeggen aan de voorkant van zijn auto begon te plukken. Toen ik hem even later de resten van een grote geel en zwarte libel liet zien was hij niet onder de indruk. "Die zagen we op de camping ook", was zijn reactie. "Zie je wel", dacht ik, "natuurlijk bij dat pestbeekje". Had ik toch gelijk. Het was een prachtige mannelijke *Cordulegaster boltonii*, weliswaar dood en verdroogd, maar toch nog heel goed herkenbaar.

Navraag leerde dat ze vrijdag uit de Ardèche waren vertrokken en in de buurt van Dijon overnacht hadden. Dat bracht geen duidelijkheid. Het beest kan er in heel Frankrijk, België en Luxemburg tegenaan gevlogen zijn. Zelfs nog in Limburg kan het dier geschept zijn. Maar hoe dan ook, ik heb in Culemborg een *Cordulegaster boltonii* gezien. Overigens is de buurman er goed in libellen met z'n auto te vangen. Ik haalde er ook al een *Aeshna grandis* vrouw van af.

Theo de Jong

Oproep: kijk eens naar kleurvormen bij koraaljuffers

Na het atlas project hebben we een goede indruk gekregen van de verspreiding van libellensoorten in Nederland. Waar we echter nog zeer weinig over weten zijn verspreidingspatronen van verschillende kleurvormen binnen soorten. Vooral bij de Coenagrionidae is kleurpolymorfisme geen zeldzaam

verschijnsel. Deze kleurvariaties hangen niet samen met omgevingsfactoren – de luchtvochtigheid tijdens het uitsluipen beïnvloedt bijvoorbeeld de hoeveelheid zwart op het achterlijf bij de Blauwe breedscheenjuffer *Platycnemis pennipes* – maar hebben een genetische basis. Hierdoor zijn er een discreet aantal vormen te onderscheiden. Bij de Koraaljuffer *Ceragrion tenellum* zijn dat de vormen

- erythrogastrum: volledig rood getekend en lijkt daardoor erg op een mannetje
- intermedium: achterlijf rood met op segment 5 tot en met 7 of 8 een zwarte vlek
- typica: segment 4 tot en met 8 zijn zwart, de rest rood
- melanogastrum: zelfs volledig donker getekend (maar natuurlijk met de karakteristieke rode poten)

Er zijn verschillende verklaringen voor het samen voorkomen van de verschillende vormen op een lokatie. Bij de Tengere waterjuffer *Ischnura pumilio* en het Lantaarntje *Ischnura elegans* fluctueert het aandeel androchrome vrouwen (= vrouwen die sterk lijken op mannen) bijvoorbeeld tussen seizoenen en tussen jaren, mogelijk afhankelijk van de populatiedichtheid of het aandeel androchrome vrouwen in voorgaande jaren. Meer achtergrond informatie is te vinden in een artikel over kleurpolymorfisme bij koraaljuffers in de komende Brachytron.

Mijn vraag is om dit jaar te beter te kijken naar het voorkomen van de kleurvormen bij de Koraaljuffer (zie de tekeningen in de komende Brachytron). Wanneer de informatie op de volgende manier wordt verzameld, kunnen verschillende lokaties beter met elkaar vergeleken worden:

- (1) loop een transect van 50 meter en tel de dichtheden aan Koraaljuffers zoals omschreven voor monitoringsroutes;
- (2) vang vervolgens een half uur lang alle koraaljuffers, merk deze met een watervaste marker op de vleugel (om hertelling te voorkomen) en noteer: sexe (man/vrouw) en bij vrouwen de kleurvorm van de gevangen dieren en laat de dieren vervolgens los;
- (3) probeer een schatting te maken van de oppervlakte aan beschikbaar biotoop
- (4) noteer lokatie, tijdstip en amersfoort-coördinaten.

Met deze informatie is het mogelijk om te bepalen of er geografische variatie is in het voorkomen van kleurvormen en of het voorkomen samenhangt met de populatiedichtheid. Wanneer deze procedure op verschillende tijden in het jaar wordt herhaald is het ook mogelijk verschillen in vliegtijd binnen populaties aan te tonen. Geïnteresseerden kunnen contact opnemen met mij. Ook waarnemingen van kleurvormen zonder aanvullende informatie zijn van harte welkom.

Niels Dingemans
Prins Hendrikweg 19
6721 AD Bennekom

tel: 0318-420320 of 026-4791254 (werk)
email: dingemans@cto.nioo.knaw.nl